

Одеський державний університет внутрішніх справ
Центр українсько-європейського
наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

**ПАРАДИГМА ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ
XXI СТОЛІТТЯ**

18 липня – 28 серпня 2022 року

*Захід присвячений 100-літньому ювілею
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

УДК 378«364»«20»(063)

П18

Організаційний комітет:

Корнієнко Максим Вікторович – доктор юридичних наук, професор, проректор Одеського державного університету внутрішніх справ;

Надибська Оксана Ярославівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ;

Матвєєва Лілія Георгіївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та філософії права Одеського державного університету внутрішніх справ;

Ковальова Олена Володимирівна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ;

Балтаджи Поліна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ.

Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 18 липня – 28 серпня 2022 року. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 536 с.

ISBN 978-617-554-040-4

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття» (18 липня – 28 серпня 2022 року).

УДК 378«364»«20»(063)

© Одеський державний університет внутрішніх справ, 2022

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2022

ISBN 978-617-554-040-4

МЕДІАОСВІТА ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ В СЕРЕДОВИЩІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Петровська К.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ, Запорізька область, Україна*

В умовах сьогодення, коли відбувається трансформація суспільства, його інформатизації та глобалізації, стають актуальними питання наукового обґрунтування взаємодії суб'єктів у медіапросторі, вироблення якісно нових соціально-комунікативних практик.

Реалії українського суспільства як і світу в цілому характеризуються розвитком Інтернету. Майбутнє суспільство все більше спирається на інформаційно-комунікаційні технології: web-технології, хмарні обчислення і bigdata, смартфони та Інтернет, штучні інтелекти та інші гаджети. Як наслідок розгортається система віртуальної реальності, в якій формується особлива культура мережевої комунікації, що стає провідним середовищем соціалізації молоді [3, с. 19–24].

У сучасному медіапросторі саме соціальні мережі є найбільш популярним ресурсом медіакомунікації. Інтегруючись в усі сфери життєдіяльності людини, соціальні мережі стають звичним, буденним явищем, залишаючись при цьому недостатньо дослідженими. Разом з тим, знання про особливості міжособистісної комунікації в соціальних мережах можуть бути визначальним ресурсом для оптимізації взаємодії особистості з цифровими медіа, сприятимуть виробленню навичок ефективної медіакомунікації, збалансуванню віртуальних та реальних практик, зменшенню ризиків виникнення кіберрозладів (як то Інтернет-залежність, кіберагресія тощо), підвищенню рівня медіакультури, якості життя [4, с. 15–17].

Сьогодні медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти [5, с. 15–17]. До цього додаються недосконалий захист молоді людини від медіа контенту, що може шкодити її здоров'ю та розвитку, відсутність механізмів ефективної саморегуляції інформаційного ринку, які не допускали б недоброякісної медіа продукції, низько моральних ідеологій та цінностей, інших соціально шкідливих інформаційних впливів.

Різні аспекти питання індивідуальних особливостей медіакомунікації представлені як у класичних (Ж. Бодрійяр, С. Болл-Рокеш та М. де Флер, М. МакЛюен, К. Янг та ін.), так і в новітніх роботах медіапсихологічного та медіаосвітнього спрямування. У філософській, педагогічній, психологічній та соціологічній літературі Інтернет-мережа розглядається як соціальне явище (С. Михайлов), фактор формування інформаційного суспільства (О. Путилова), субкультура віртуального простору (І. Смірнова), засіб масової комунікації (О. Шеремет), спосіб організації діяльності молоді (Л. Жук).

У наукових доробках вітчизняних та зарубіжних науковців розглядаються питання поведінки та діяльності підлітків в умовах Інтернет-спільнот (І. Василенко, В. Кулакова, І. Остапенко, В. Фатурова та ін.); психологічних особливостей Інтернет залежних підлітків (Т. Наумова, В. Посохова та ін.); впливу Інтернет-середовища на індивідуально-психологічні якості користувачів (І. Романов) та формування їхньої поведінки (Р. Івакін, А. Жичкіна, Д. Матвієнко, М. Раянов, І. Шевченко та ін.); профілактики адиктивної поведінки підлітків в Інтернет-мережі (Т. Вакулич, Н. Сергеева та ін.); формування комунікаційної, інформаційної та медіа культури у підлітків (О. Горошко, С. Коноплицький, О. Куценко, Л. Найдюнова, О. Пігузов, А. Чистяков та ін.).

Вивченням питанням впливу соціальних мереж на формування особистості займались як зарубіжні (А. Войскунський, А. Голдберг, Д. Грінфілд, К. Янг та ін.), так і українські вчені (О. Белінська, Ю. Данько, Є. Акімова, Ю. Бабаєва, А. Жичкіна, О. Філатова та ін.). У своїх працях вони досліджували мотивацію користувачів Інтернету і соціальних мереж: їх вплив на розвиток та соціалізацію особистості, на особистість користувачів, симптоми, причини Інтернет-залежності, розробляли профілактичні заходи щодо її попередження.

Водночас аналіз наукових досліджень дозволив зробити висновок, що питання формування медіаграмотності молоді в соціальних мережах не було предметом окремого наукового дослідження.

Отже, соціальна значущість проблеми взаємодії особистості з медіа реальністю та недостатня вивченість питання медіаосвіти як засобу профілактики Інтернет-залежності в середовищі здобувачів вищої освіти визначили вибір теми дослідження: **«Медіаосвіта як засіб профілактики Інтернет-залежності в середовищі здобувачів вищої освіти»**.

Процес формування медіаграмотності студентської молоді ми розуміємо як розвиток і вдосконалення: медіа знань (обсяг уявлень, термінів, фактів та зв'язків, які відображають систему мас-медіа), медіа вмінь (свідоме виконання медіаосвітньої діяльності на основі меді

азнань задля досягнення конкретної мети), медіанавичок (виконання медіаосвітньої діяльності на рівні автоматизованих дій) [6, с. 11–15].

З цією метою нами було розроблено і апробовано в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету *практикум з формування медіаграмотності молоді в соціальних мережах*. Завданнями практикуму стали:

3. Розвиток комунікативних навичок, взаємопорозуміння, емпатії, що стануть основою при налагодженні міжособистісних зв'язків.

4. Постановка та актуалізація життєвих цілей особистості, моделювання шляхів та можливостей їх досягнення.

5. Стимулювання особистісного зростання, реалізації внутрішнього потенціалу, усвідомлення власних можливостей.

6. Переоцінка власних можливостей при взаємодії з медіапростором шляхом розвитку навичок медіаторчості.

Для реалізації поставленої мети та завдань використовувалися такі засоби, як отримання теоретичних знань, розвиток практичних навичок, усвідомлення власних особливостей та можливостей, розкриття творчого потенціалу.

Щодо структури практикуму, ми передбачили об'єднання його в сім занять, кожне з яких присвячене конкретному завданню. Перше заняття мало на меті створити сприятливу для саморозкриття обстановку, мотивування учасників. Друге спрямоване на формування адекватної самооцінки. Третє та четверте містили вправи на розвиток комунікативних навичок, взаєморозуміння, емпатії. П'яте – постановці життєвих цілей. Шосте спрямоване на переоцінку суб'єктивного значення медіапростору, а також розкриття медіаторчого потенціалу особистості. На сьомому передбачалася рефлексія учасників стосовно практикуму в цілому. Кожне заняття включало наступні структурні частини: вступ (визначення мети заняття, розминка учасників), основна частина (подання теоретичного матеріалу, виконання вправ), заключна частина (рефлексія учасників щодо заняття).

Кожний етап заняття (теоретична лекція, вправи, ігри) супроводжувався детальними роз'ясненнями щодо його доцільності, інструкціями з виконання, заохочення кожного учасника до активної участі. Часові рамки практикуму складали 2,5 години на день протягом семи днів.

Після деяких занять практикуму, зокрема після шостого, передбачалося домашнє завдання для учасників, для виконання якого їм необхідно було створити власний медіапродукт. На останньому занятті кожний учасник представляв свій медіапродукт всій групі.

Також кожне заняття передбачало зворотній зв'язок щодо виконаної роботи. Варто додати, що практично після кожного заняття до тренера

зверталися деякі учасники з проханнями обговорити деякі їхні переживання, почуття, зміни. Серед тем, які піднімалися учасниками під час таких обговорень, були наступні: взаємини з батьками та однолітками, порівняння себе з оточуючими, зовнішній вигляд, зміни в поведінці протягом останнього часу, налагодження міжособистісних зв'язків з іншими, прагнення до нового досвіду тощо. Ми пов'язуємо це з тим, що в ході практикуму було створено атмосферу довіри, невимушеності та безпеки, завдяки чому учасники легко ділилися своїми почуттями, думками, тобто обговорювали ті теми, на які раніше могли говорити лише у віртуальному середовищі.

Про це свідчили також медіапродукти, що учасники створювали в якості домашнього завдання в рамках практикуму. Більшість із них стосувалися теми «дружби», «звільнення від інтернет-залежності», «значущості майбутнього», «саморозкриття».

Наприкінці практикуму учасники робили записи саморефлексії щодо виконаної роботи. За результатами аналізу цих записів виріс рівень самоприйняття учасників; розвинулися навички встановлення та підтримки міжособистісних контактів; актуалізувалися життєві цілі учасників. Практикум стимулював прагнення до особистісного зростання.

В цілому можна сказати, що ефективність практикуму забезпечено структурованістю, послідовністю, відповідністю поставленій меті та внутрішнім потребам учасників у безпеці та прийнятті. З огляду на це можна означити основні умови, створені під час його реалізації, які сприяють розвитку навичок: атмосфера безпеки під час занять; можливість самовираження учасників та ін.

Література:

1. Безпечне користування сучасними інформаційними комунікативними технологіями : метод. рек. ; за ред. А. П. Шептенко. Черкаси : "Escape", 2012. 96 с.
2. Безпечний Інтернет: пам'ятка для батьків / [авт. текст М. Верисельська]. К. : Вища освіта, 2012. 75 с.
3. Борсукова Т. М. Інтернет як фактор соціалізації особистості. *Соціальна робота: теорія та практика*. 2011. № 13. С. 19–24.
4. Бугайова Н. М. Віртуальні романтичні стосунки в Інтернеті. *Актуальні проблеми психології*. 2008. Вип. 5. С. 15–17.
5. Вакулич І. М. Психологічні особливості поведінки підлітків у мережі Інтернет. *Психологічні перспективи*. 2012. Вип. 15. С. 15–17.
6. Веретенко В. Г. Детермінанти формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі. *Соціальна педагогіка в Україні: теорія та практика*. 2012. № 7. С. 11–15.

7. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі : навч.-метод. посіб. К. : Вища школа, 2011. 111 с. URL: http://www.mon.gov.ua/images/newstmp/2011/18_02/3/4press.pdf

8. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. URL: <http://osvita.mediasapiens.kiev.ua/material/koncepciya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>

9. Медіаосвіта та медіаграмоність : підручник / [ред. упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна]. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Підгірна В.Н.

orcid.org/0000-0001-6188-803X

кандидат економічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

В українському науковому дискурсі поняття гібридної війни з'явилося у 2014 році як наслідок анексії Криму та військово-політичної й інформаційнопсихологічної агресії Росії проти України на сході нашої держави.

Згідно резолюції Європейського союзу, що була прийнята 10 грудня 2019 року, гібридні загрози визначаються як великий спектр скоординованих методів та дій, що використовуються ворожими державами та недержавними акторами з метою ураження вразливих демократичних держав, не переступаючи межу формального розв'язання військових дій. Прикладами таких дій названі кібернетичні атаки, втручання у вибори, кампанії дезінформації, включаючи ті, що здійснюються у соціальних медіа. Зусилля з протидії таким загрозам є частиною так званого стратегічного порядку денного ЄС на 2019–2024 роки.

Такі поняття як “hybrid warfare” чи “network centric warfare” – гібридна війна та між центрична, мають на меті дати визначення новим явищам та феноменам на полях боїв XXI ст. Так, гібридні сили успішно використовують технологічно передові системи таким чином, що вони працюють на межі можливостей. Тому гібридні збройні сили мають перевагу над традиційною армією, яка діє суворо в рамках уставу. Загалом, гібридна загроза відзначається тим, що стирає традиційні уявлення та практики війни.